Széchenyi Terv Plusz
Építsük együtt Magyarországot!

Magyarország Kormánya

Az Európai Unió társfinanszírozásával

A FENNTARTHATÓSÁGRÓL EGYSZERŰEN

PRAKTIKUS KALAUZ AZ ELŐADÓ-MŰVÉSZETI SZEKTOR SZÁMÁRA

Készítette a ReStageGroup az MTPA megbízásából

Magyar Turisztikai Program Alapítvány

ReStage GROUP

TARTALOM

I. Bevezető - A fenntartható előadóművészet 3
II. Az előadóművészet és fenntarthatóság - Hol tartunk ma? 4
III. Fenntarthatóság a gyakorlatban 5
1. Épület vagy színpad: energia, infrastruktúra, hatékonyság 5
a. Mélyfelújítások: szigetelés, nyílászárók, hőhidak megszüntetése 6
b. Megújuló energia: napenergia, hőszivattyú, energiatárolás 7
c. Természetalapú megoldások: élő építészet és vízvisszatartás 7
d. Komfort hőhullámok idején: adaptív hűtés és párásítás 8
2. Üzemeltetés: hulladék, beszerzés, vendéglátás, közlekedés 8
a. Alapvető hulladékgazdálkodás: a szelektív gyűjtés kiterjesztése 9
b. Speciális hulladékok kezelése 9
c. Komposztálás bevezetése 9
d. Digitalizáció: a papírmentes működés felé 10
e. Zöld beszerzés mint alapelv 10
f. Fenntartható vendéglátás 10
g. Fenntartható mobilitás ösztönzése 11
3. Produkció és turné: fenntartható kreativitás 12
a. Már a legelső lépésnél jelenjen meg a fenntarthatóság 12
b. Gyártás előtt: gondolkodjunk előre 12
c. Használt anyagok és eszközök előnyben 13
d. A környezetkárosító alapanyagok elkerülése és alternatívái 13
e. Turné és logisztika fenntarthatóan 13
IV. Kommunikáció, erőforrások, megtérülés 14
1. Fenntarthatóság és kommunikáció 14
a. Belső kommunikáció: a változás alapja 14
b. Külső kommunikáció: ne láthatatlanul legyünk zöldek 14
c. Kommunikáció és a művészet hatása: érzelem és inspiráció 14
d. Kommunikáció és a mérhetőség, partnerségek 15
2. Anyagi források, befektetések és megtérülés a kulturális fenntarthatóságban 15
a. A fenntarthatóság társadalmi és mentális megtérülése 15
b. Mikrotámogatás, közösségi finanszírozás 15
c. Együttműködés felelős cégekkel 15
d. Állami és önkormányzati támogatások 16
e. EU-s és nemzetközi források, együttműködés civil szervezetekkel 16
f. Technológiai fejlődés és költségcsökkenés 16
Utószó 17
V. Definíciók, fogalmak 18

I. BEVEZETŐ – A FENNTARTHATÓ ELŐADÓMŰVÉSZET

Ez a dokumentum 2025 utolsó negyedévében lát napvilágot – miközben a fenntartható fejlődés (sustainable development) fogalma már közel negyven éve velünk él: először 1987-ben jelent meg hivatalosan az Egyesült Nemzetek Szervezetének Brundtland-jelentésében:

„A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket."
(Our Common Future, 1987, p. 16.)

Az előadóművészet a mulandóság művészete. A jelen pillanatra épít, a **jelen eszközeivel szól a jelen nézőihez** – és éppen ezért képes hitelesen reagálni a kor társadalmi és globális kihívásaira is. Így válik elkerülhetetlenné, hogy a fenntarthatóság – **korunk egyik legösszetettebb, legtöbbet tárgyalt, ugyanakkor talán legkevésbé értett társadalmi ügye** – megvesse a lábát a színpadon, a próbatermekben és a kulisszák mögött is.

A fenntarthatóság azonban nem merül ki az energiahatékonyságban vagy a hulladékcsökkentésben. Legalább ennyire fontosak társadalmi és kulturális dimenziói is. **Az előadó-művészeti terek közösségi térként lehetőséget adnak a találkozásra, a párbeszédre és az érzékenyítésre**. A társulatok pedig – figyelem középpontjában állva – produkcióikon, hitvallásukon és működésükön keresztül **képesek alakítani a közgondolkodást** és erősíteni a **társadalmi felelősségvállalást.**

Valódi fenntartható gyakorlat azonban csak akkor jöhet létre, ha az intézmények időt, energiát, pénzügyi forrást és humán kapacitást is tudnak hozzárendelni, és mindehhez **elengedhetetlen a vezetői szintű elköteleződés**.

A fenntartható előadóművészet olyan szemlélet, amely a színház, a zene, a tánc, az (új)cirkusz és más élő művészeti formák működését a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontok figyelembevételével alakítja. Célja, hogy az alkotói folyamatok és előadások **ne csak művészileg legyenek értékesek, hanem környezettudatosak és társadalmilag felelősek is**. Ez magában foglalhatja például az **anyaghasználat csökkentését**, az **újrahasznosított díszletek** alkalmazását, **energiahatékony világítást**, a **helyi közösségekkel való együttműködést** vagy a turnék **karbonlábnyomának mérséklését.**

A fenntarthatóság tehát **nem egyszeri kampány**, hanem egy **holisztikus szemlélet**, amely a művészeti működés szerves részévé válhat – és kell is, hogy azzá váljon, méghozzá a teljes szakma szintjén. Hiszen a kultúra nemcsak leképezi, hanem **formálja is a társadalmat**.

Ezt a dokumentumot a Magyar Turisztikai Program Alapítvány megbízásából a ReStageGroup készítette. Egyszerre kíván tükör és iránytű lenni: **lehetőséget teremt a közös gondolkodásra és a közös cselekvés elindítására.** A ReStageGroup és az MTPA nemcsak a tanulmány elkészítésében működött együtt, hanem azt megelőzően országos kérdőíves kutatást is folytatott, amely elsőként mérte fel a hazai előadó-művészeti intézmények fenntarthatósági helyzetét, kihívásait és lehetőségeit.

Magyar Turisztikai Program Alapítvány

ReStage GROUP

II. AZ ELŐADÓMŰVÉSZET ÉS FENNTARTHATÓSÁG – HOL TARTUNK MA?

Világszerte egyre több előadóművészeti intézmény igyekszik beépíteni a fenntarthatósági szempontokat a működésébe – legyen szó zöld produkciós irányelvekről, újrahasznosítási rendszerekről, karbonlábnyom-csökkentésről vagy a közönség tudatosságát erősítő kommunikációról. A hazai szektorban is egyre több intézmény tesz lépéseket a környezettudatos működés felé – például **újrahasznosított jelmezek használatával, papírmentes adminisztrációval, energiatakarékos világítással vagy közönségérzékenyítő programokkal**. Néhány társulat tudatosan **csökkenti produkciói ökológiai terhelését**, vagy éppen a fenntarthatóságot állítja művészi munkája középpontjába. Ezek a kezdeményezések jellemzően alulról szerveződnek, kreatív megoldásokat kínálnak, és azt mutatják: a változás igénye már jelen van a szektorban és kezdenek gyarapodni az ötletek, a jó gyakorlatok.

A hosszú távú, rendszerszintű előrelépést azonban továbbra is mélyen gyökerező **strukturális akadályok** gátolják. A szektor működése **projektalapú** és szezonális, gyakran **töredezett szervezeti keretek** között zajlik, a fenntartói környezet pedig - elsősorban a rövidtávú (1 naptári évet alapul vevő) finanszírozási keretek/döntések miatt - ritkán ösztönöz stratégiai gondolkodásra, miközben a pénzügyi, humán és szakmai erőforrások biztosítása is nehézséget okoz.

A fent hivatkozott kutatás során beérkezett válaszokból kiderült: a szemléletváltáshoz szükséges **szándék gyakran megvan**, de a cselekvést **forráshiány**, kapacitásgondok, **időhiány** és **tudásbeli hiányosságok** korlátozzák. Mindez szorosan összefügg az állami és önkormányzati fenntartásból fakadó keretekkel és a kiszámíthatatlan működési környezettel.

A **fenntarthatósági kommunikáció is gyenge pont**: bár sok intézmény felismeri, hogy a téma különösen a fiatalabb közönség számára fontos, **kevesen kommunikálják** nyíltan **lépéseiket** – részben eredmények híján, részben a bizonytalanság miatt.

Összességében **a hazai szektor helyzetét nem az érdektelenség, hanem a stabil finanszírozás, a kapacitás, a gyakorlati eszközök és a követhető példák hiánya jellemzi.** Ugyanakkor a válaszadók többsége nyitott a képzésekre, segédanyagokra és szakmai támogatásra – ez szilárd alapot adhat a jövőbeni változásokhoz.

III. FENNTARTHATÓSÁG A GYAKORLATBAN

A fenntarthatóság nem cél, hanem út – szokták mondani. Ez különösen igaz az előadóművészetek világában, ahol a sokszínűség, a kreatív szabadság és az egyedi működésformák miatt nem egyik napról a másikra, hanem fokozatosan épülnek be a fenntarthatósági szempontok a mindennapi működésbe. **A fenntartható működés nem teher, hanem értéktöbblet**, amely növeli a kulturális szereplők hitelességét és hosszú távú életképességét.

A kulturális szféra – ha nem is mindig tudatosan – korábban is **részt vállalt a társadalmi kérdések bemutatásában és alakításában**. Inkluzív programjai és témaválasztásai révén a fenntarthatóság **társadalmi pillérének** bizonyos elemei **már ma is jelen vannak.**

Az elmúlt években azonban az ember okozta globális környezeti problémák ráirányították a figyelmet arra, hogy a kulturális intézményeknek is nagyobb **felelősséget kell vállalniuk** mind a **környezeti terhelés csökkentésében**, mind a **szervezeti működés fenntarthatóbbá tételében.** A nemzetközi kulturális térben számos átfogó és jól használható kézikönyv született, amelyek lépésről lépésre segítik a zöldebb működés kialakítását. Ezek közül kiemelkedik a **Theatre Green Book**, amely nemcsak a nyugat-európai szakmai diskurzust formálta, hanem jelentős inspirációt adott jelen útmutató megalkotásához is.

A gyakorlati megvalósításhoz azonban nem elég az irányelvek ismerete: **szükség van tudatos szemléletformálásra és dedikált munkatársakra** is. A következő fejezetek e gondolat mentén mutatják be, hogyan járulhat hozzá a hazai kulturális szféra a fenntartható fejlődéshez – elsősorban az **ESG** (Environmental, Social, and Governance) **környezeti pillérére** építve, de figyelemmel a **társadalmi és irányítási dimenziókra** is, amelyek legalább ilyen fontosak.

1. ÉPÜLET VAGY SZÍNPAD: ENERGIA, INFRASTRUKTÚRA, HATÉKONYSÁG

Az előadóművészet kezdettől fogva **két közösség együttműködésére épít**: az **alkotók és a befogadók kapcsolatára**. Az **előadás** tere – legyen az állandó épület vagy ideiglenes helyszín – mindig is **jelentős energia- és anyagfelhasználással** jött létre. A színház, a koncert, a performansz nemcsak tér-, hanem **anyag- és energiaigényes műfaj**.

Évezredekkel ezelőtt ezek az energiák még természetes forrásokból származtak: a tűz, a fa vagy a természetes fény biztosította az előadások feltételeit. Később egyre összetettebb konstrukciók épültek, majd a téglát és a gázlángot felváltotta a beton, az elektromos és a digitális technológia. A kortárs művészeti és kulturális terek – különösen az intézményesült keretek között – kisüzemként is értelmezhetők: a próbafolyamat, a gyártás, az üzemeltetés és a közönségfogadás együtt jelentős erőforrás- és energiafelhasználással jár.

Egy-egy kulturális évad alatt ezek a folyamatok észrevétlenül is **komoly ökológiai lábnyomot hagyhatnak maguk után**. Ezért a fenntarthatóság szempontjából **kulcsfontosságú a működési háttér** – fűtés, hűtés, világítás, hangosítás, szerverházak és más technikai rendszerek – **átgondolása és korszerűsítése**. A **cél** nem csupán a környezeti hatások mérséklése, hanem a **hosszú távon stabil, akár energiafüggetlen és költséghatékony működés** megteremtése. Ez egyszerre szolgálja az intézmény fenntartójának érdekeit, az **alkotói szabadságot és a közönség kiszolgálását** is, hiszen a **gazdasági fenntarthatóság erősíti** az intézmények **ellenállóképességét** a piaci vagy politikai bizonytalanságokkal szemben.

Külön **kihívást** jelent, hogy a legtöbb kulturális intézmény épülete **történelmi jelentőségű**, gyakran **műemléki védettségű**. Sok helyszínt eredetileg nem is művészeti célra terveztek, ami nehezíti a korszerű és biztonságos működtetést. Ilyen környezetben a felújítás, a szigetelés vagy akár a gépészeti **beavatkozás is érzékeny feladat**. A nemzetközi jó gyakorlatok azonban azt mutatják, hogy a **műemlékvédelem és az energiahatékonyság nem zárják ki egymást:** kreatív tervezéssel, megfelelő anyagválasztással és korszerű technológiai megoldásokkal összehangolhatók.

A **fenntartható működés** egyik első lépése tehát a meglévő **épületállomány és infrastruktúra átfogó felmérése**. Ez az alapja minden további fejlesztésnek – legyen szó energetikai korszerűsítésről, megújuló energiaforrások bevonásáról vagy az **egészséges és biztonságos munkakörülmények** biztosításáról a dolgozók és a közönség számára egyaránt.

A fenntarthatóság nem épülhet feltételezésekre: objektív, adat-alapú felmérés szükséges. **Az első lépés az energia audit**, amely részletes képet ad az épület energiafogyasztási mintáiról: a fűtés és hűtés rendszeréről, a világításról, a technikai eszközök energiaigényéről, valamint a hőhidak és szigetelési hiányosságok feltárásáról.

Ehhez kapcsolódik a **karbonlábnyom-számítás**, amely számszerűsíti a felhasznált energia szén-dioxid-kibocsátását. Az így nyert adatok lehetővé teszik, hogy mérhető, reális CO^2-csökkentési célokat tűzzünk ki, és a későbbi fejlesztések hatásait is objektíven értékeljük.

További információ – Schauspielhaus Zürich:

A 2022/23-as évadban a zürichi Schauspielhaus a Carbotech céggel együttműködésben kezdte mérni működésének környezeti hatásait. Az energia- és vízfogyasztás, a közlekedés és még a dolgozói étkezési szokások is vizsgálat alá kerültek. A színház úttörő módon első alkalommal tette nyilvánossá környezeti adatait éves jelentésében.

a. Mélyfelújítások: szigetelés, nyílászárók, hőhidak megszüntetése

Az egyik leggyorsabban megtérülő beavatkozás az **épület szigetelése, a homlokzat és tető korszerűsítése**, valamint a régi nyílászárók cseréje modern, többrétegű, jól záródó ablakokra és ajtókra. Ezek akár 30–40%-kal is csökkenthetik az éves fűtési költségeket.

Ugyanilyen fontos a hőhidak – vagyis a szigeteletlen épületszerkezeti csomópontok – megszüntetése, amelyek nemcsak energiaveszteséget, hanem párakicsapódást és penészesedést is okoznak. Műemléki épületek esetében ma már számos olyan megoldás létezik (belső oldali szigetelés, rejtett árnyékolók, egyedi nyílászárók), amelyek ötvözik a műemlékvédelmi és az energetikai szempontokat.

További információ – Kaposvári Csiky Gergely Színház:

A színház felújítása példamutató, hiszen a műemléki értékek megőrzése mellett teljes körű energetikai és funkcionális megújulást valósított meg. Korszerű hőszigetelést, új épületgépészetet és alternatív energiaforrásokat (távfűtés, napelemek) kapott. Az 1911-ben épült színház eredeti terei helyreálltak, miközben egy új, hatszintes üzemi épületszárny jött létre, amely modern munkakörnyezetet biztosít a színészeknek és háttérdolgozóknak.

További információ – Theater Koblenz:

Az intézmény nagyszabású felújítást hajtott végre az energiasemleges működés eléréséhez: hőszigetelést, nyílászáró-cserét, korszerű gépészeti rendszereket, hőszivattyúkat és napelemes rendszereket építettek be.

b. Megújuló energia: napenergia, hőszivattyú, energiatárolás

A szigetelés és a fogyasztáscsökkentés után, illetve azokkal párhuzamosan célszerű **megújuló energiaforrások bevonása**. A napelemek (villamosenergia-termeléshez) és napkollektorok (melegvíz-előállításhoz) nemcsak közép- és hosszú távon térülnek meg, hanem azonnal csökkentik a karbonkibocsátást. Az elmúlt években a **megtérülési idő is jelentősen rövidült**, így a megfelelő támogatási rendszerekkel kombinálva a megújuló energia **ma már versenyképesebb alternatívát jelent a fosszilis forrásoknál**.

Érdemes számításba venni a távhő és a geotermikus energia lehetőségét is. Kisebb költségvetés és megfelelő környezeti adottságok mellett a **hőszivattyúk bevezetése** lehetővé teszi, hogy egy intézmény részben vagy akár teljesen **függetlenedjen a gázalapú fűtéstől**. Korszerű **akkumulátoros energiatároló rendszerekkel** a megtermelt villamos energia optimalizáltan használható fel, különösen, ha az épület energiaigénye nem egyenletes a nap folyamán. Kiegészítő megoldást jelenthet a **nagyobb teljesítményű elektromos járművek visszatápláló képességének kihasználása** (V2G technológia). Így a nappal megtermelt napenergia az esti csúcsidőszakban is hasznosítható.

A fenntartható üzemeltetéshez elengedhetetlen az okos rendszerek és programozott megoldások bevezetése. Az **érzékelős világítás, az időzített fűtés-hűtés** és az üzemidőn kívüli energiafelhasználás minimalizálása jelentősen csökkentheti a **felesleges energiahasználatot**.

A megújuló energia bevezetése előtt célszerű megvizsgálni az energiaközösségekhez való csatlakozás lehetőségét is, amelyek lehetővé teszik a termelés és a fogyasztás rugalmas összehangolását, illetve az **energiamegosztást más intézményekkel**.

További információ – Energiaközösség létrehozása a JurányiHázban:

2024-ben 132 napelem került fel a Jurányi épületére, amelynek révén hosszabb távon a rezsi akár 30–40%-kal is csökkenhet. A fejlesztés nemcsak költségcsökkentést hoz, hanem komoly lépést jelent az energiafüggetlenség irányába is.

További információ – Megújuló energiaforrások használata a Miskolci Nemzet Színházban:

Az ország legnagyobb, egy területen elhelyezkedő színházi komplexuma 2018 óta energiaigényének nagy részét egy közeli, rekultivált hulladéklerakó területén működő 1 MW kapacitású naperőműből fedezi. Ez évente átlagosan 39%-os megtakarítást jelent a fosszilis forrásokhoz képest. Emellett víztakarékossági intézkedéseket is bevezettek (perlátorok felszerelésével 25%-kal csökkent a vízfogyasztás), valamint a fűtési rendszert is korszerűsítették: az elavult gázkazánokat nagyrészt geotermikus távhő váltotta fel.

c. Természetalapú megoldások: élő építészet és vízvisszatartás

A technológiai fejlesztések mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a **természetalapú megoldások**, amelyek passzív módon járulnak hozzá az épület hőkomfortjához és a városi mikroklíma javításához. Ilyenek a **zöldtetők és élőfalak, amelyek nyáron hűtik, télen szigetelik az épületet**, csökkentik a városi hősziget-hatást, és **növelik a helyi biodiverzitást**. Ezek jelentősége felér a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodással.

A zöldfelületek ráadásul közösségi értéket is teremtenek: vonzó találkozóhelyekké válnak a helyiek és a látogatók számára, erősítve a közösségépítést.

Az **árnyékolók és vízvisszatartó rendszerek** – például esővízgyűjtés vagy szikkasztókertek – nemcsak ökológiai értéket képviselnek, hanem segítik a **vízfelhasználás racionalizálását**, és természetes módon enyhítik a hőhullámok és zivatarok hatásait.

További információ – National Theatre, London:

A londoni National Theatre zöldtetője és biodiverzitás-barát fejlesztései egyszerre szolgálják az épület fenntarthatóságát és a városi ökoszisztémát. A műhelyek felett kialakított méhkasok és a növényzettel borított tető támogatják a beporzókat, javítják a csapadékvíz-elvezetést, természetes hőszigetelést biztosítanak, és meghosszabbítják a tetőszerkezet élettartamát. 2025-ben a színház festőnövény-kertet is létrehozott, amelyből természetes textilfestékeket készítenek a jelmezrészleg számára.

d. Komfort hőhullámok idején: adaptív hűtés és párásítás

A klímaváltozás miatt egyre gyakoribbak és hosszabbak a hőhullámok, amelyek veszélyeztetik a nézők komfortérzetét, valamint a dolgozók egészségét és koncentrációját. A művészeti terek különösen érzékenyek erre: a közönségtömeg és a jelentős technikai hőtermelés miatt gyorsan túlmelegedhetnek.

Az évadok egyre hosszabbak, a szabadtéri helyszínek pedig kiemelten ki vannak téve a szélsőséges időjárásnak. Ennek mérséklésére automatizált szellőztető- és hűtőrendszerek, valamint természetes párologtatást segítő megoldások alkalmazhatók: zöldfelületek, vízpermetes hűtőelemek. **Árnyékolt kültéri közösségi terek és növényzettel beültetett belső udvarok** viszonylag kis ráfordítással is jelentősen **növelhetik a komfortérzetet**.

További információ – Goodman Theatre, Chicago:

A chicagói Goodman Theatre HVAC-rendszerének teljes korszerűsítése jól mutatja, hogy a beltéri klíma optimalizálása nemcsak kényelmi, hanem működési biztonsági kérdés is.

2. ÜZEMELTETÉS: HULLADÉK, BESZERZÉS, VENDÉGLÁTÁS, KÖZLEKEDÉS

A felújítások és fejlesztések mellett kiemelten fontos a **mindennapi működés fenntarthatóbbá tétele**. Az energiahasználat csökkenése vagy a számlák alacsonyabb összege önmagában nem lehet ok a pazarlásra. Sokszor a tudáshiány, a rossz beidegződések vagy a figyelmetlenség okozza a felesleges többletfogyasztást (például hűtés vagy fűtés mellett nyitott ablakok, nem megfelelő termosztát-beállítások, felkapcsolva hagyott lámpák). Ezért a **szemléletformálás és a munkatársak edukációja** legalább olyan **fontos**, mint a technikai fejlesztések.

Az előadó-művészeti intézmények komplex, sokfunkciós terek: irodák és üzemi helyiségek mellett vendégterek, próbatermek, büfék, mosdók, ruhatárak és különböző rendezvényhelyszínek működnek bennük. Ezek mind jelentős energia-, víz- és anyagfelhasználással járnak, és sok ponton kapcsolódnak a fenntarthatósági gyakorlatokhoz.

A beszerzés, vendéglátás, **hulladékkezelés és higiénia területein viszonylag kis változtatásokkal is komoly környezeti és gazdasági előnyök érhetők el**. Ehhez azonban szükséges a **működés rendszerszintű átgondolása:** a beszerzési láncok fenntarthatósági felülvizsgálata, a környezetbarát tisztítószerek és textíliák használata, a papírfelhasználás csökkentése, a digitalizáció erősítése, valamint a felelős vendéglátási modellek bevezetése.

Ezek az intézkedések nemcsak a környezeti terhelést mérséklik, hanem **gazdasági előnyöket is hoznak** – alacsonyabb közüzemi költségeket, kevesebb hulladékot, tartósabb eszközhasználatot. Ráadásul **kommunikációs értékük is jelentős:** a közönség, a támogatók és a partnerek részéről **egyre erősebb elvárás a felelős, zöld működés.**

a. Alapvető hulladékgazdálkodás: a szelektív gyűjtés kiterjesztése

A körforgásos gazdaság alapelve, hogy a hulladék nem szemét, hanem erőforrás. A cél, hogy az **anyagok élettartama meghosszabbodjon,** és minél tovább a gazdasági körforgásban maradjanak – **újrahasználva, javítva vagy új funkciót kapva**. E szemléletet már a tervezés és gyártás szakaszában érdemes érvényesíteni.

Az összetettebb rendszerek bevezetéséig a **szelektív gyűjtés** kiterjesztése a legkézenfekvőbb megoldás. Bár gyakran túlértékelt szerepet kap az ökotudatos cselekvések között, mégis ez az egyik **legegyszerűbben bevezethető és jól látható lépés** a fenntartható működés irányába.

Ezért fontos, hogy a dolgozói és üzemi területeken túl a közönségforgalmi zónákban is legyenek gyűjtőpontok. A rendszer akkor működik jól, ha a jelzések egységesek és egyértelműek (piktogramos, többnyelvű tájékoztatás), az edényeket rendszeresen ürítik és karbantartják, valamint időről-időre felülvizsgálják azok elhelyezését és méretét.

Fontos kiemelni, hogy a **szelektív hulladékgyűjtés ma már sokkal differenciáltabb**, mint a hagyományos gyakorlat: külön gyűjthetők például a visszaváltható és nem visszaváltható palackok, a különböző típusú üvegek, valamint bizonyos helyeken a szerves, komposztálható hulladék is.

b. Speciális hulladékok kezelése

A kulturális intézmények működése során nemcsak általános, hanem speciális hulladékok is keletkeznek, amelyek külön kezelést igényelnek. Ilyenek az izzók, fénycsövek, elemek, akkumulátorok, kisebb elektronikai eszközök (pl. töltőkábelek, számítógép-alkatrészek), valamint egyes vegyi anyagok.

Ezek megfelelő kezeléséhez érdemes **szerződött hulladékkezelő partnert bevonni**, akik gyakran biztosítanak külön gyűjtőkonténereket és gondoskodnak az elszállításról – sok esetben díjmentesen. A fennmaradó, veszélyesnek minősülő hulladékot a MOHU által működtetett hulladékudvarokban lehet elhelyezni, a vonatkozó előírásoknak megfelelően.

Néhány intézmény már jó gyakorlatként együttműködik helyi szolgáltatókkal vagy önkormányzatokkal, így rendszeresen szervezett gyűjtési akciók keretében biztosítják a speciális hulladékok biztonságos és átlátható kezelését.

További információ – Columbia University, School of the Arts:

A Columbia egyetem művészeti kara (School of the Arts) példamutató rendszert működtet a veszélyes hulladékok, különösen vegyi anyagok és festékmaradékok kezelésére. A megközelítés lényege: a hulladék már a keletkezés helyén, szakszerű módon kerül elkülönítésre és kezelés alá – ezzel minimalizálva a kockázatot és biztosítva a környezetbarát elhelyezést.

c. Komposztálás bevezetése

A komposztálással szembeni ellenérzések többnyire tévhitekből és kulturális beidegződésekből fakadnak: sokan szaggal, higiéniai kockázatokkal vagy rágcsálók megjelenésével azonosítják. A **modern komposztáló rendszerek azonban szagmentesek, higiénikusak és esztétikusak** is lehetnek.

A kulcs az edukáció és a jó gyakorlatok bemutatása: ha a dolgozók és a közönség megismeri, hogy **a komposztálás egyszerű, tiszta és környezetbarát megoldás**, a kezdeti bizalmatlanság gyorsan oldható.

Különösen releváns ez a dolgozói konyhákban, büfékben vagy előadásokhoz kapcsolódó rendezvényeken, ahol folyamatosan keletkezik komposztálható szerves hulladék. A komposztkeretek kihelyezése, az EU-s szabvány szerinti **„barna kuka”** bevezetése vagy **közös gyűjtés szervezése partnerintézménnyel** (például helyi iskolával, kertészettel) mind hatékony megoldás lehet.

További információ – SÍN Művészeti Központ (Budapest):

A SÍN az utóbbi években a Szitakötő program keretében tudatosan kezdte strukturálni fenntarthatósági törekvéseit. Ennek részeként a szervezet a komposztálható hulladék kezelésére is kreatív megoldásokat keresett. Az előadások után keletkező ételmaradékokat budapest környéki gazdaságoknak adják át, ahol tyúkok és malacok takarmányaként hasznosulnak.

d. Digitalizáció: a papírmentes működés felé

A digitalizáció tudatos alkalmazása **jelentősen csökkentheti a papír- és festékfelhasználást**, valamint hosszú távon **költségmegtakarítást** is eredményezhet. Ide tartozik a **belső dokumentumok elektronikus archiválása**, digitális kották, szövegkönyvek használata, kétoldalas nyomtatás alapértelmezett beállítása, elektronikus jegyrendszerek és okos digitális megoldások alkalmazása.

Ugyanakkor fontos figyelembe venni a **digitális karbonlábnyomot** is. Az online tevékenységek – fájlmentések, e-mailek, nagyméretű mellékletek – jelentős energia- és tárhelyfelhasználással járnak. A **felesleges adatforgalom csökkentése** (például a szükségtelen mentések vagy üzenetek törlésével, honlapok és archiválásra szánt anyagok optimalizálásával) nemcsak költséget spórol, hanem érdemben mérsékli a digitális működés környezeti terhelését is.

További információ – Carbon.Crane:

A hazai Carbon.Crane a digitális karbonlábnyom minimalizálására, és az energiahatékonyság optimalizálására létrehozott cég. Olyan megoldásokat fejlesztenek, amelyek a karbonlábnyom csökkentését a digitális eszközök hatékonyságának megőrzése és a felhasználói élmény növelése mellett teszik lehetővé.

e. Zöld beszerzés mint alapelv

Az intézményi működés minden területét áthatja a beszerzés. Fenntarthatóvá tétele nemcsak környezeti, hanem erkölcsi, társadalmi és gazdasági szempontból is elengedhetetlen.

Már rövid távon is **látványos és pozitív hatása** lehet a helyi, rövid ellátási láncú – tehát alacsonyabb karbonlábnyommal rendelkező – termékek előnyben részesítésének, a tanúsított forrásból származó alapanyagok használatának, valamint az újrahasznosított vagy tartós irodaszerek alkalmazásának. Kiemelten fontos a környezetbarát tisztítószerek, ökocímkével (pl. EU Ecolabel) rendelkező vegyszerek, valamint az egyszerű, kevésbé allergizáló alternatívák – mint a mosószóda, ecet vagy szódabikarbóna – bevezetése is.

A zöld beszerzéshez szorosan kapcsolódik a fenntarthatóan működő beszállítókkal való együttműködés. Érdemes felmérni, hogy a potenciális szolgáltatók közül melyek rendelkeznek alacsony kibocsátású vagy elektromos járműflottával, használnak megújuló energiát, vagy alkalmaznak környezetbarát csomagolóanyagokat.

f. Fenntartható vendéglátás

A büfék és kiszolgáló egységek **kiemelt szerepet játszanak** az intézmény fenntarthatósági profiljának megítélésében. Már kisebb, fokozatos változtatásokkal is jelentős eredmények érhetők el, amelyek **közvetlenül csökkentik az ökológiai lábnyomot és erősítik a társadalmi hatást.**

Ilyen lépések lehetnek például a **növényi alapú, szezonális ételkínálat** bevezetése, a „Húsmentes hétfő" kampány, az **újratölthető vagy természetes alapanyagú csomagolások** és ételhordók használata, valamint a kiterjedt **repohár-rendszer** alkalmazása. A helyi termelők bevonása szintén csökkenti a szállítási lánc terheit, miközben erősíti a közösségi kapcsolatokat.

Érdemes hangsúlyt fektetni a társadalmi fenntarthatóságra is: Magyarországon számos olyan kezdeményezés működik, ahol **fogyatékossággal élő vagy megváltozott munkaképességű munkavállalók** dolgoznak a vendéglátásban – ezek **bevonása** egyszerre növeli az **inklúziót** és az **intézmény társadalmi értékét**.

A gasztronómiai egységek élelmiszer-pazarlásának csökkentése nemcsak etikai, hanem gazdasági kérdés is. Az **adagméretek átgondolása**, a változtatható adag-opciók, a forgalomhoz igazított előkészítés, valamint az együttműködés **ételmentő** civil szervezetekkel (pl. Élelmiszerbank, Munch) mind hozzájárulhatnak a **pazarlás minimalizálásához.**

További információ – Müpa, Budapest:

A Müpa fenntarthatósági stratégiájában kiemelt cél az élelmiszer-hulladék csökkentése és az ételmentés támogatása. A vendéglátóegységekkel közösen dolgoznak azon, hogy a feleslegek felelős módon kerüljenek felhasználásra, valamint csökkentik az egyszer használatos eszközök használatát.

További információ – Sziget Fesztivál:

A fesztiválok között a Sziget Fesztivál fenntartható vendéglátási megoldásai mutatnak jó példát. A repoharrendszer célja, hogy minden látogató egyetlen poharat használjon a rendezvény ideje alatt. Ez a gyakorlat jelentősen csökkenti a fesztivál ökológiai lábnyomát, miközben felelős fogyasztói magatartásra ösztönzi a közönséget. Emellett a fesztivál kiterjedt újrahasznosítási programot működtet: 100 önkéntes dolgozik azon, hogy minden újrahasznosítható tárgy a megfelelő gyűjtőbe kerüljön.

g. Fenntartható mobilitás ösztönzése

Az intézmény fenntarthatósági törekvéseihez szorosan kapcsolódik a közösségi közlekedés támogatása is, mind a munkatársak, mind a látogatók számára. A nagyvárosok és megyeszékhelyek kulturális intézményei nemcsak helyi közönséget vonzanak, hanem rendszeresen érkeznek látogatók a környező településekről és régiókból is. Számukra kulcskérdés az elérhető és megbízható közösségi közlekedés, különösen a késő esti előadások után, amikor a hazajutás gyakran bizonytalan vagy körülményes. A távolabbról érkezőknek a parkolás nehézségei, a helyben élőknek pedig a biztonságos, gyors és kényelmes alternatívák hiánya jelenthet problémát.

Az elérhető közlekedési lehetőségek aktív kommunikációja kiemelten fontos: a jegyvásárlás során, a belépőn vagy az online felületeken megjelenő közlekedési információk jelentősen növelik a közönség tudatosságát. Ezt tovább erősítheti egy közös kedvezményprogram a helyi közlekedési vállalattal, amely ösztönzőként működhet a közösségi közlekedés választására.

Amennyiben a helyi infrastruktúra megfelelő, érdemes más közlekedési formák népszerűsítését is támogatni: például kerékpártárolók, elektromos töltőpontok és tárolók, valamint mikromobilitási vagy megosztott közlekedési eszközök számára kialakított parkolóhelyek révén.

Hosszú távon a cél nem a parkolóhelyek számának növelése, hanem az, hogy a kulturális intézmények a zöldfelületek, a sétálóövezetek és az emberközpontú közterek kialakításának meghatározó indikátoraivá váljanak.

További információ – Dumaszínház

Közösségi közlekedésre és zöld közlekedési megoldások választására buzdították a humoristák a Dumaszínház nézőit 2023/2024-ös évadban. A kampány részeként Dumaszínház a BKK-val együttműködve az év végi nagy rendezvényeire olyan színházjegyeket kínál majd, amelyek a BKK járataira is érvényesek lesznek az előadás előtt és után.

További információ – Theatre Basel (Svájc)

A baseli Theatre Basel komoly fenntarthatósági elkötelezettséggel működik: a 2022–2023-as évad karbonlábnyomának mérése szerint az intézmény teljes kibocsátásának több mint 55 %-a a mobilitáshoz köthető. Ennek mérséklésére a színház olyan mobilitási stratégiát dolgozott ki, amely a közösségi közlekedés, a közös utazások, kerékpározás és helyi alternatívák aktív támogatását helyezi középpontba.

3. PRODUKCIÓ ÉS TURNÉ: FENNTARTHATÓ KREATIVITÁS

A kulturális produkciók jelentős ökológiai lábnyommal járnak. A díszletek, kellékek, jelmezek gyártása, a próbák energiafogyasztása, valamint a turnéztatás szállítási szükségletei együttesen **a kulturális szféra egyik legnagyobb fenntarthatósági kihívását jelentik**.

Ezek mérsékléséhez tudatosságra, hosszú távú tervezésre és rendszerszintű szemléletváltásra van szükség.

a. Már a legelső lépésnél jelenjen meg a fenntarthatóság

Már a tervezési folyamat legelején – az első koncepció-megbeszélések során – érdemes napirendre tűzni a fenntarthatóság kérdését. **A kreatív csapat minden tagját** – rendezőt, tervezőket, műszaki és produkciós munkatársakat – **célszerű bevonni** a fenntartható megoldások közös keresésébe, az alkotói szabadság tiszteletben tartásával.

Ez a **korai párbeszéd** segít elkerülni azokat a később felmerülő kényszerű kompromisszumokat, amelyek gyakran abból fakadnak, hogy a fenntarthatósági szempontok túl későn kerülnek terítékre. Már önmagában is előrelépés, ha a tervelfogadás során kötelezően megvitatják a fenntarthatósági lehetőségeket.

A legrosszabb esetben a tervező jelezheti, hogy kapacitás- vagy költségvetési korlátok miatt egy adott projektben nincs lehetőség zöld szempontok érvényesítésére – ám már e visszajelzés is hozzájárul a szemléletformáláshoz, és **megalapozhatja a jövőbeli tudatosabb döntéseket**.

További információ – Pigfoot Theatre, UK:

A Pigfoot Theatre kortárs társulat részletesen dokumentálja saját karbonlábnyomát, különösen a turnézás, energiahasználat és beszerzés vonatkozásában. A színház arra törekszik, hogy csökkentse kibocsátását, és példaként szolgál az élőzenei és színházi szektorban működő társulatok számára a környezettudatosságban.

b. Gyártás előtt: gondolkodjunk előre

A legfenntarthatóbb díszlet vagy jelmez az, amely el sem készül, mert nincs rá valódi szükség. A Theatre Green Book ajánlása szerint már a tervezés korai szakaszában érdemes feltenni a kérdést: „Valóban szükség van erre az új díszletelemre vagy jelmezre?" „Nem lehetne ezt raktárról megoldani, kölcsönözni, újrahasználni vagy átalakítani?"

Ez nemcsak környezeti szempontból indokolt, hanem a költségvetésre is kedvezően hat. Az elmúlt évek gazdasági nehézségei miatt sok intézmény már kényszerűen hasonló gyakorlat folytat – ezek értékké formálása és hosszú távú megtartása kulcsfontosságú lehet.

További információ – Von Krahl Színház, Észtország:

Az észtországi Von Krahl Színház egy példamutató fenntarthatósági útkeresés részévé tette jelmez- és díszlettervezését. Reet Aus jelmez- és díszlettervező elkötelezett abban, hogy többé ne használjon új alapanyagokat. Minden darabot újrahasznosított anyagokból vagy helyi újrahasznosító központokból származó maradékokból készít. Ez az upcycling nem csupán minimalizálja a hulladékot, hanem kreatív értéket is ad az előadásoknak.

c. Használt anyagok és eszközök előnyben

A legtöbb intézmény rendelkezik saját raktárral, ahol díszlet-, kellék- és jelmezelemeket tárol. Ezek **újrahasználata**, valamint a **más intézményekkel való csere vagy kölcsönzés** gyakran kiváltja az új gyártást, és jelentős költség- és erőforrás-megtakarítást eredményezhet.

További információ – National Theatre, London:

A londoni National Theatre 2022-ben nyitotta meg a Green Store nevű központi raktárát, ahol több mint 130 000 darab jelmezt, kelléket és díszletelemet tárolnak és kínálnak újrahasznosításra. A gyűjtemény darabjai kölcsönözhetők vagy új produkciókhoz átalakíthatók, így ahelyett, hogy új elemeket gyártanának, a színházak és filmes produkciók fenntartható módon tudják kielégíteni igényeiket. Ez a modell egyszerre csökkenti a hulladéktermelést, a gyártási költségeket és az ökológiai lábnyomot, miközben inspirálja az alkotókat a kreatív újrahasználásra.

d. A környezetkárosító alapanyagok elkerülése és alternatívái

Az anyagválasztás ne csak esztétikai vagy költségvetési, hanem **etikai és ökológiai döntés is** legyen. Ha új alapanyag szükséges, fontos a tanúsított és **környezetbarát források** előnyben részesítése: például FSC vagy PEFC tanúsítványú fa, újrahasznosított fémek, organikus textíliák, PVC-mentes és könnyen újrahasznosítható anyagok.

e. Turné és logisztika fenntarthatóan

A turnék és utazások jelentősen növelik az előadóművészet karbonlábnyomát. A környezeti hatás mérsékelhető, ha **előnyben részesítjük a vasúti és közúti közlekedést** a repülés helyett, **csökkentjük a szállítandó eszközök mennyiségét**, vagy helyben bérelünk hangszereket és technikai felszerelést. Alternatívát jelenthetnek a helyi adaptációk is. A turnéállomások ésszerű sorrendbe rendezése pedig jelentősen csökkentheti a szállítási terheket és a költségeket.

További információ – Coldplay:

A nemzetközi turnék tervezésében az utóbbi években több meghatározó alkotó és zenekar tett fenntarthatósági vállalásokat. A Coldplay a 2022-ben indított Music of the Spheres világturnéját például úgy szervezte meg, hogy a teljes karbonkibocsátását felére csökkentse a korábbi turnékhoz képest. Ennek érdekében előnyben részesítették mindenhol a vasúti szállítást, energiahatékony színpadtechnológiát alkalmaztak, a helyszíneken pedig napenergiát, biciklis és kinetikus padlós energiatermelést használtak.

További információ – Jérôme Bel:

A francia koreográfus, Jérôme Bel radikális megoldást választott: egészségügyi és ökológiai okokból felhagyott a repüléssel, így darabjait helyi művészek bevonásával mutatja be. Ez a gyakorlat jelentősen csökkenti a turnékhoz kapcsolódó környezeti terhelést, miközben új lehetőséget nyújt helyi alkotóknak és közösségeknek.

IV. KOMMUNIKÁCIÓ, ERŐFORRÁSOK, MEGTÉRÜLÉS

1. FENNTARTHATÓSÁG ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

A fenntarthatóság nemcsak technikai vagy működési kérdés, hanem **szemléletmód**, amelyet a **kommunikáció tesz láthatóvá és élővé**. Egy előadó-művészeti intézmény **akkor tud hitelesen zöld lenni**, ha a közönség, a partnerek és a kollégák is értik, miért fontos a zöldebb működés, a társadalmi szerepvállalás és a munkavállalói jóllét. A kommunikáció eszközeivel lehet őket bevonni, így sokkal inkább **magukénak érzik az ügyet**, és aktívan részt vesznek annak támogatásában.

Fontos, hogy a fenntarthatóság ne egyetlen ember „projektje" legyen, hanem a szervezet közös ügye.

a. Belső kommunikáció: a változás alapja

A kollégák tájékoztatása minden projekt elején kulcsfontosságú. Egy egyszerű intézkedés – például egy LED-lámpacsere – nemcsak spórolás, hanem karbonlábnyom-csökkentés is, és erről mindenkinek tudnia kell.

Legyenek **egyértelmű belső tájékoztatók,** rövid e-mailek, hatékony információáramlás. Érdemes **megünnepelni és kommunikálni a kisebb eredményeket** is, mert ezek közösséget építenek és motivációt adnak.

Fontos egy fenntarthatóságért felelős kolléga vagy munkacsoport kijelölése, és rendszeres workshopok, képzések szervezése – akár civil szervezetek bevonásával.

b. Külső kommunikáció: ne láthatatlanul legyünk zöldek

A hazai közönség, a partnerek és a szakma is értékeli, ha egy produkció nyíltan törekszik a fenntarthatóságra. **A hiteles kommunikáció bizalmat épít, erősíti a márkát és növeli a szervezet vonzerejét.**

Fontos, hogy minél több felületen (műsorfüzetben, honlapon, hírlevélben stb.) jelenjen meg rövid, tényalapú zöld üzenet: például az újrahasznosított anyagok aránya, a zöld partnereink listája, vagy az energia-megtakarítás mértéke. Egyszerű eszközök – QR-kód egy plakáton, közösségi médiás poszt, előadás utáni beszélgetés – mind hozzájárulhatnak a **közönség bevonásához**.

Legyünk büszkék az elért eredményekre, de **kerüljük el a greenwashingot:** ne érjük be látszat-megoldásokkal és beszéljünk őszintén arról is, miben kell még fejlődni.

c. Kommunikáció és a művészet hatása: érzelem és inspiráció

Egy produkció **nemcsak az értelmet**, hanem az **érzelmeket is megszólítja**. A közönség hosszú távon egy történeten, karakteren vagy hangulaton keresztül **mélyen befolyásolható, ha az üzenet személyesen érinti és cselekvésre ösztönzi.**

A művészek ebben kulcsszerepet játszhatnak: „nagykövetként" vagy véleményvezérként a **társadalom legkülönbözőbb csoportjaihoz tudnak szólni,** és hiteles, érzelmeket mozgósító üzeneteket tudnak közvetíteni, amelyek követésre ösztönöznek.

d. Kommunikáció és a mérhetőség, partnerségek

A hitelességhez adatok is kellenek: éves jelentések az energiafogyasztásról, mobilitásról, hulladékcsökkentésről vagy társadalmi célokról. **Az adatok nyilvános kommunikálása transzparenssé és követhetővé** teszi az intézmény törekvéseit.

A közös munka civil, oktatási és környezetvédelmi szervezetekkel nemcsak tudást és inspirációt hoz, hanem új közönséget is megszólít.

2. ANYAGI FORRÁSOK, BEFEKTETÉSEK ÉS MEGTÉRÜLÉS A KULTURÁLIS FENNTARTHATÓSÁGBAN

A fenntartható működésre való átállás a kulturális intézmények számára **nemcsak morális vagy szemléleti kérdés, hanem komoly gazdasági mérlegelést is igényel**. Sokan tartanak attól, hogy mindez óriási anyagi és tárgyi beruházásokat jelent, azonban a nemzetközi és hazai példák azt mutatják, hogy a **fenntarthatósági lépések döntő többsége már rövid- és középtávon is képes megtérülést biztosítani** – nemcsak költségmegtakarítás, hanem társadalmi és intézményi értéknövekedés formájában is.

Az előadó-művészeti szektor esetében sokféle finanszírozási és támogatási lehetőség kínálkozik: állami, önkormányzati, Európai Uniós és civil források mellett egyre hangsúlyosabb a vállalati felelősségvállalás (CSR), valamint a közösségi alapú finanszírozás.

a. A fenntarthatóság társadalmi és mentális megtérülése

A zöld beruházások anyagi megtérülésén túl **nem szabad figyelmen kívül hagyni a társadalmi hasznot sem**. A zöldfelületek, jobb levegőminőség, természetalapú hűtés-fűtés vagy egészségesebb munkakörnyezet **csökkenti a stresszt, növeli a munkavállalói elégedettséget**, és hosszabb távon az **egészségügyi kiadásokat is mérsékelheti**.

A társadalmi fenntarthatóság alapja, hogy a kulturális programok valóban mindenki számára elérhetők legyenek – függetlenül életkortól, jövedelmi helyzettől, lakóhelytől vagy bármilyen fizikai vagy mentális akadályozottságtól. **Az akadálymentesítésnek nemcsak az épített környezetben, hanem a digitális felületeken is érvényesülnie kell.**

A weboldalak, jegyvásárlási rendszerek és online tartalmak legyenek mindenki számára használhatók. Az inkluzív gondolkodás, a célzott érzékenyítő programok és a közösségi párbeszéd erősítése hosszú távon nemcsak erkölcsi értéket, hanem mentális jólétet és gazdasági stabilitást is teremt.

b. Mikrotámogatás, közösségi finanszírozás

A mikro-mecenatúra és a közösségi alapú támogatások kis összegű, de széles körben mozgósítható támogatási formák. Ezek lehetővé teszik a **civil közösségek bevonását** – így nemcsak anyagi forrás keletkezik, hanem erősödik a **társadalmi elköteleződés** és támogatás is.

Tipikus példa erre a MagNet Bank évek óta működő KAP programja, amely kulturális intézmények zöldülésében is több alkalommal nyújtott támogatást.

c. Együttműködés felelős cégekkel

Számos hazai cég keresi tudatosan azokat a kulturális partnereket, amelyek a fenntarthatósági értékek mentén működnek. Ezek az együttműködések lehetnek eszközalapúak (pl. energiahatékony berendezések, növények, komposztkeretek biztosítása), tudásátadáson alapulók (közös edukációs kampányok, érzékenyítő programok), vagy pénzügyi támogatások.

Fontos azonban, hogy ezek a partnerségek ne kizárólag a környezeti célokra koncentráljanak, hanem a társadalmi fenntarthatóságot is szolgálják.

Ide tartozik például a hátrányos helyzetű csoportok hozzáférésének javítása, esélyegyenlőséget biztosító kezdeményezések támogatása, vagy közösségi részvételt erősítő programok szervezése.

Az **értékalapú kommunikáció** ezekben a kapcsolatokban **nemcsak eszköz, hanem cél is**: a hosszú távú társadalmi szolidaritást és a kulturális intézmények közösségépítő szerepét erősíti.

d. Állami és önkormányzati támogatások

Magyarországon az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2021-ben tematikus zöld támogatást hirdetett meg előadó-művészeti intézmények számára. A „Zöld Színház Projekt" keretében több tízmillió forint jutott LED-es világításra, zöld közönségtájékoztató eszközökre, szemléletformálásra, zöld mobilitásra vagy energiahatékonysági beruházásokra. Ezek a kezdeményezések előremutatóak, de rendszerszintűvé kellene válniuk a szektorban.

e. EU-s és nemzetközi források, együttműködés civil szervezetekkel

Számos intézmény – például a JurányiHáz – zöld fejlesztése részben önkormányzati és uniós forrásból, civil szervezetek közreműködésével valósult meg. A Jurányi napelemrendszere például az Európai Unió támogatásával, a Magyar Természetvédők Szövetsége és a Közösségi Energia Szolgáltató közös projektjeként jött létre.

Az Európai Unió kulturális keretprogramjai, különösen a Kreatív Európa, kiváló terepet kínálnak **nemzetközi együttműködésekre, edukációs és szemléletformáló projektekre**.

A hazai Pro Progressione, a Műhely Alapítvány vagy a Magyar Turisztikai Program Alapítvány több olyan projektet valósított meg, amelyek célja a zöld gondolkodás elterjesztése volt az alkotók, szakemberek és közönség körében. Az ilyen források nemcsak finanszírozást, hanem szakmai kapcsolódási pontokat, tudásbővítést és nemzetközi láthatóságot is biztosítanak.

f. Technológiai fejlődés és költségcsökkenés

Fontos hangsúlyozni, hogy a technológiai innovációk és a **zöld beruházások globális trendje** már ma is jelentősen **befolyásolja a költségeket és a megtérülési időt**. A napelemek ára 2009 és 2019 között 89%-kal csökkent és azóta is esik. 2023 óta pedig olyan energiatárolási megoldások is elérhetők, amelyek korábban csak ipari léptékben voltak gazdaságosak. Ezen felül a telepítési és karbantartási költségek is gyors ütemben mérséklődnek.

Norvégia vagy Kína példája mutatja, hogy a zöld átmenet nemcsak ökológiai, hanem gazdasági realitás is: a **megújuló energia alkalmazása** és az elektrifikáció olcsóbbá és **kiszámíthatóbbá vált,** mint a fosszilis forrásokra alapozott ellátás. Az energiafüggetlenség így nemcsak **biztonságpolitikai**, hanem **hosszú távú gazdasági stabilitási kérdés** is.

UTÓSZÓ

A fenntarthatóság az előadóművészetben sem elérhetetlen cél, hanem egy **közös út**, amelyen lépésről lépésre haladhatunk. Bár a szektor előtt komoly kihívások állnak, a kutatások és a nemzetközi példák azt mutatják, hogy **a változás már elindult**. A **szemléletformálás, a tudatos döntések** és a hosszú távú elköteleződés nem kötelező teher, hanem egy **valós stratégiai lehetőség, a környezetbarát működés, a gazdasági stabilitás és a társadalmi relevancia növelésére**.

A kultúra ereje mindig is abban rejlett, hogy **képes inspirálni és közösséget teremteni.** Az előadóművészet a maga eszközeivel hozzájárulhat ahhoz, hogy a fenntarthatóság ne csupán technikai vagy gazdasági fogalom legyen, hanem **élő tapasztalat, amely a mindennapok részévé válik.**

Ha a színházak, koncerttermek és fesztiválok képesek a **zöld átmenet példáivá** és ezáltal **szószólóivá válni**, akkor nemcsak **saját jövőjüket biztosítják**, hanem hozzájárulnak ahhoz is, hogy **közös jövőnk élhetőbb és igazságosabb legyen**.

V. DEFINÍCIÓK, FOGALMAK

BIODIVERZITÁS

Biodiverzitásnak (biológiai sokféleségnek) nevezik az ökoszisztémák, fajok és gének változatosságát világszerte vagy egy adott élőhelyen.

forrás: Európai Környezetvédelmi Ügynökség

CSR (CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY - VÁLLALATI TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS)

A CSR lényege, hogy a vállalatok gazdasági működésük mellett társadalmi és környezeti hatásaikra is figyelmet fordítanak. Az előadó-művészeti szférában ez megjelenhet közönségprogramok támogatásában, fenntartható működést segítő eszközök biztosításában, vagy közösségi kezdeményezésekhez való kapcsolódásban.

DIGITÁLIS LÁBNYOM

A digitális lábnyom az a nyom, amelyet az emberek digitális tevékenységeik során hagynak maguk után: ide tartozik minden online közzétett vagy keresett információ, kattintás, vásárlás, kommunikáció, elmentett dokumentum stb.

ENERGIAHATÉKONYSÁG

Az energiahatékonyság lényege: ugyanazt az eredményt kevesebb energiával elérni. Így pénzt takarítunk meg, csökkentjük a környezetszennyezést, és óvjuk az erőforrásokat. Az uniós energiacímkék színkód segítségével jelzik az eszközök vagy háztartási készülékek energiahatékonysági besorolását.

forrás: https://energy.ec.europa.eu/

ESG

Az Environmental (környezeti), Social (társadalmi) és Governance (irányítás) három központi tényező, amelyek egy szervezet fenntarthatóságát és társadalmi hatását mérik.

FENNTARTHATÓ MOBILITÁS

Célja, hogy kielégítse az emberek és vállalkozások mobilitási igényeit úgy, hogy közben csökkenjen a közlekedés környezeti és társadalmi terhelése. A közlekedés az EU üvegházhatású gáz-kibocsátásának közel egynegyedéért felelős.

Forrás: Európai Bizottság – Sustainable Urban Mobility Plans (SUMP), https://www.eea. europa.eu/hu

GREENWASHING

Olyan marketingstratégia, amelynek során egy vállalat környezettudatosnak tünteti fel magát, miközben valójában nem, vagy csak részben az.

KARBONLÁBNYOM

Az adott tevékenységhez kapcsolódó közvetlen és közvetett üvegházhatású gáz-kibocsátás mértéke, általában szén-dioxid-egyenértékben (CO^2e) kifejezve.

Forrás: https://ghgprotocol.org/

KLÍMAADAPTÁCIÓ

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás folyamata, amely során természetes és emberi rendszerek a klímaváltozás hatásaihoz igazodnak.

forrás: IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change): https://www.ipcc.ch

KLÍMASEMLEGESSÉG (NET ZERO)

Az az állapot, amikor az emberi tevékenységből származó üvegházhatású gázok kibocsátása és elnyelése egyensúlyban van, vagyis a nettó kibocsátás nulla.

Forrás: ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény (UNFCCC)

KÖRKÖRÖS GAZDASÁG

Olyan gazdasági rendszer, amely a termelést és a fogyasztást a teljes életciklust áttekintve úgy optimalizálja, hogy minimalizálja a hulladékot és az erőforrás-felhasználást, az anyagok minél hosszabb ideig való használatával, újrafelhasználásával, javításával és újrahasznosításával.

forrás: Európai Bizottság

MAGYAR ESG TÖRVÉNY

A 2023. évi CVIII. törvény szabályozza a fenntartható finanszírozás és vállalati társadalmi felelősségvállalás kereteit. 2025-től az ESG jelentéstétel kötelező lesz a nagyvállalatok számára, amennyiben két egymást követő évben elérik a meghatározott küszöbértékeket (500 fő foglalkoztatott, 90 milliárd forint éves nettó árbevétel, vagy meghatározott iparági besorolás).

Jelenleg ez mintegy 120 hazai vállalatot érint közvetlenül. A kötelezettség fokozatosan kiterjed majd a közérdeklődésre számot tartó KKV-kra is.

Forrás: https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300108.tv

MEGÚJULÓ ENERGIA

Olyan energiaforrás, amely természetes módon és folyamatosan újratermelődik, így emberi időskálán kimeríthetetlen. Ide tartozik a szél-, nap-, geotermikus és vízenergia, valamint a biomassza és a biogáz.

ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK

Olyan természetes vagy antropogén eredetű légköri gázok, amelyek elnyelik a Föld felszíne által kibocsátott hosszúhullámú sugárzást, hozzájárulva az üvegházhatáshoz. Bizonyos mértékig nélkülözhetetlenek az élethez, de túlzott koncentrációjuk gyors klímaváltozást okoz.

Forrás: https://masfelfok.hu/2019/04/25/mit-nevezunk-uveghazhatasu-gazoknak-vizgoz-szendioxid-metan-dinitrogenoxid-ozon-szenhidrogen/

PÁRIZSI MEGÁLLAPODÁS

A 2015-ös globális egyezmény célja, hogy az ipari forradalom előtti szinthez képest a globális átlaghőmérséklet-növekedést 2 °C alatt tartsák, és törekedjenek az 1,5 °C-os határ elérésére.
https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

ZERO WASTE

A zero waste célja az összes erőforrás megőrzése felelős termelés, fogyasztás, újrafelhasználás és hasznosítás révén, a hulladék, az égetés és a környezetbe való kibocsátás teljes megszüntetésével.
Forrás: https://zwia.org

ReStageGroup
dr. Egri Gábor
Meczner Vera
Móricz Máté
Papp Endre

Szakmai lektor: Dreiszkerné Czvikli Nóra

Magyar Turisztikai
Program Alapítvány

ReStage
GROUP